

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Матеріали
VI всеукраїнської науково-практичної конференції
01 грудня 2020 року

Харків

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР**

**“АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СИЛ
БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ”**

**Матеріали VI всеукраїнської науково-
практичної конференції**

01 грудня 2020 року

Харків

Актуальні аспекти психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України: Матеріали VI всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 01 грудня 2020 року). – Х. : Національна академія НГУ, 2020. – 116 с.

Оргкомітет конференції:

Голова оргкомітету – І.І. Приходько, доктор психологічних наук, професор, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України, полковник.

Заступник голови оргкомітету – О.С. Колесніченко, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України, підполковник.

Відповідальний секретар оргкомітету – А.А. Лиман, науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України, старший лейтенант.

У збірнику представлено наукові доповіді та повідомлення, в яких узагальнено досвід здійснення психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України в екстремальних умовах.

Публікується за матеріалами VI всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні аспекти психологічного забезпечення професійної діяльності сил безпеки та оборони України”, проведення якої організовано Національною академією Національної гвардії України (01 грудня 2020 року).

Матеріали конференції будуть корисними науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, психологам-практикам, керівникам і працівникам силових структур.

Доповіді відтворені безпосередньо з авторських оригіналів. За достовірність представлених матеріалів відповідальність несуть автори.

Пономаренко І.В., ад'юнкт кафедри психології діяльності в особливих умовах, психолог сектора психологічного забезпечення, Національний університет цивільного захисту України (м. Харків)

Вплив толерантності до невизначеності на професійну діяльність рятувальників

З метою вдосконалення організації і проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, а також гасіння пожеж органами управління та підрозділами Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (далі – ОРС ЦЗ) Міністерство внутрішніх справ України затверджує наказ від 26.04.2018 року №340 “Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж” [2] (далі – Статут). В Статуті визначається система організації та зміст дій органів управління та підрозділів ОРС ЦЗ під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та небезпечних подій.

У Статуті чітко визначається специфіка роботи рятувальника, яка включає різноманітність порядку дій під час ліквідації наслідків небезпечних подій, пов'язаних із повінню, ураганом, землетрусом, зсувом, з дорожньо-транспортною пригодою, в метрополітені, унаслідок вибуху, наслідків аварій на хімічно небезпечних об'єктах, на радіаційно небезпечних об'єктах, небезпечних подій на водному об'єкті, під час організації та проведення демеркуризації, аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи на висотних об'єктах житлового та промислового призначення, у замкнутах просторах, під час проведення пошуково-рятувальних робіт з використанням службових собак, під час утворення транспортних заторів на автошляхах унаслідок снігових заметів, застосування вибухових технологій під час проведення аварійно-рятувальних робіт та інше.

Як показує практика, фахівці екстремального профілю діяльності часто зіштовхуються із необхідністю приймати рішення в умовах дефіциту часу та інформації - ситуації невизначеності. Для рятувальника важливо бути готовим впевнено та ефективно приймати рішення та працювати в неструктурованих, неоднозначних, нових ситуаціях, виявляти стійкість до впливу невизначеності, знаходити у собі фізичні та психічні ресурси, тобто бути толерантним до невизначеності.

Деякі рятувальники досить легко адаптуються до ситуації невизначеності та мають високий рівень толерантності до невизначеності. У рятувальників з високим рівнем толерантності до невизначеності відбувається конструювання нового перспективного поняття у вирішенні невизначеності. При низькому рівні толерантності до невизначеності у рятувальника відбувається зниження сприйняття нової інформації, яку несе ситуація, що виникла.

Існують різні трактування ситуацій невизначеності, наприклад А. Гусев [1] вбачає в ситуаціях невизначеності резерв різноманітних шляхів розвитку особистості та становлення нової ідентичності.

Аналіз психологічної літератури дозволяє зробити припущення, що когнітивні характеристики невизначеності враховують рівень обізнаності рятувальника відносно важливих аспектів нової професійної ситуації. Динаміку розвитку стану невизначеності можна умовно розділити на три складові (рис.1).

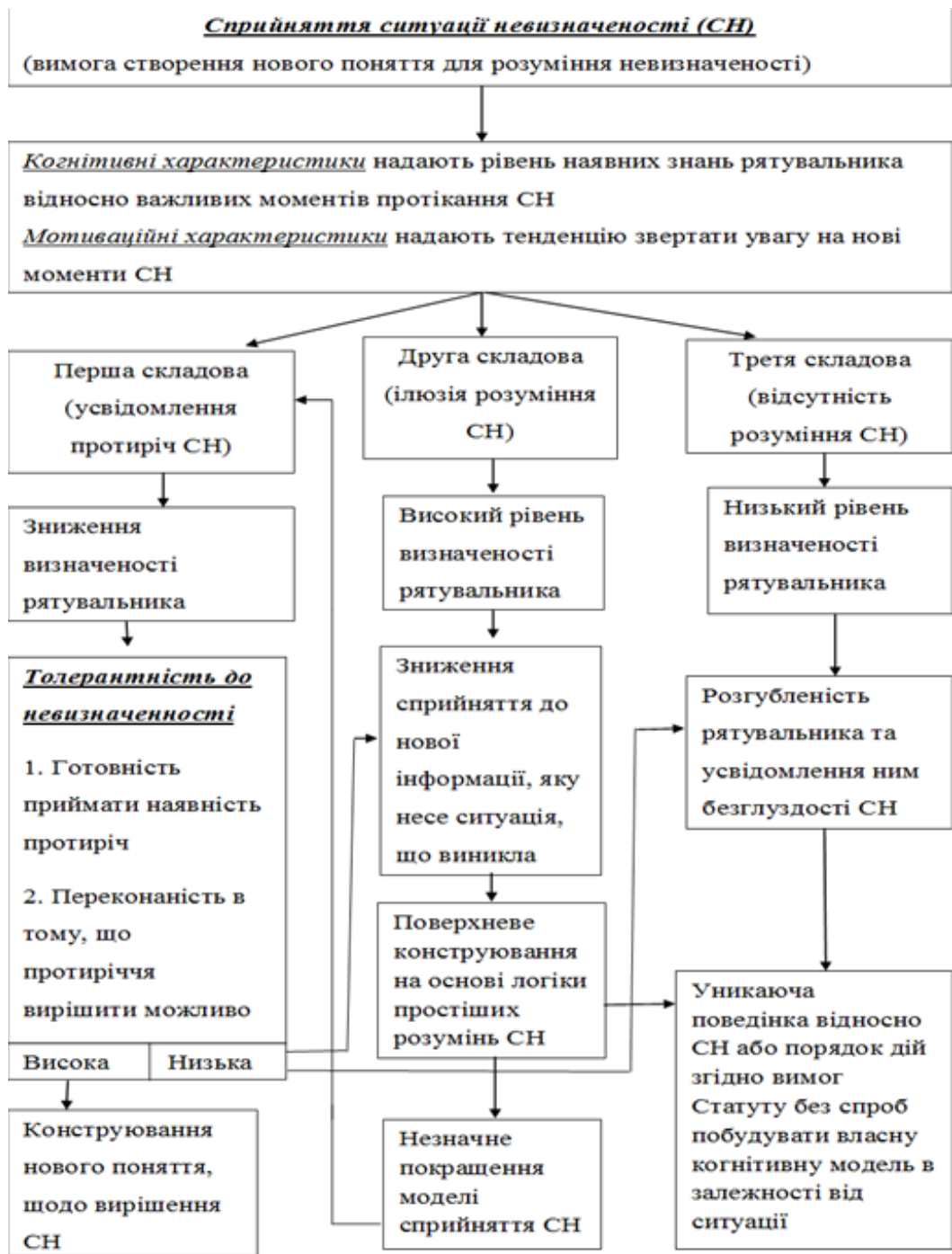

Рис. 1. Складові частини ситуації невизначеності.

Перша складова включає в себе усвідомлення протиріч в ситуації до невизначеності, зниження визначеності та формуванні толерантності до невизначеності, тобто готовність приймати наявність протиріч та переконаність в тому, що протиріччя вирішити можливо.

Друга складова розглядається, як ілюзія розуміння ситуації невизначеності. Вона характеризується зниженням сприйняття нової інформації, яку несе ситуація, що виникла, а також поверхневим конструюванням більш простих розумінь невизначеності.

Третя складова включає відсутність розуміння необхідних дій в невизначеній ситуації, включає в себе розгубленість рятувальника та усвідомлення ним безглуздості ситуації, викликає поведінку уникнення і відсутність спроб побудувати власну когнітивну модель в залежності від ситуації.

Аналіз цих складових у динаміці зміни уявлення про ситуацію невизначеності дозволяє зробити висновок, що толерантність до невизначеності є важливим адаптивним чинником у професійній діяльності рятувальника.

Список посилань:

1. Гусєв А.І. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 20 с.

2. Наказ МВС України від 26.04.2018 року № 340 “Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж”.

Саппа М.М., доктор соціологічних і кандидат фізико-математичних наук, професор, професор кафедри соціології та психології, Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків)

Військова психології: перші наукові роботи і дослідження

Початок формування вітчизняної військової психології як наукової галузі відносять до кінця ХІХ – початку ХХ століть. Так військовий теоретик М.А. Корф ще у 1897 р. стверджував, що науки про війну розділилися на кілька груп і одна з них - це “військова психологія - як наука про душевні явища, що вивчаються в відношенні їх властивостей з військової точки зору”; що військова психологія має свій предмет вивчення, який не охоплюється “нормальною психологією мирного часу” [1].

Колишній військовий О.С. Зиков у книзі “Как и чем управляются люди: опыт военной психологи” (1898 р.), що присвячена способам психічного впливу на вчинки людей, перш за все, на військових, писав: “Психологія може бути психологією пізнавання і психологією настрою. Військова психологія має за мету досліджувати вплив на вчинки, а вчинки обумовлюються не логікою, а почуттям. Через те військова психологія базується на афективній психології. Що стосується до психології пізнавання, то вона бере участь в психології вчинку своїми результатами, а не механізмом їх досягнення” [2, с.8]. Спираючись на набутий ним військовий досвід, Зиков розглядає військові частини як певні соціальні групи, особливістю яких є наявність соціальних принципів - норм, які регулюють

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	3
РОЗДІЛ 1 ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ....	5
Барко В.І. Профіль професії керівника територіального (відокремленого) підрозділу Національної поліції України.....	5
Воробйова І.В. Актуальні питання щодо іміджу сучасного вищого військового навчального закладу.....	11
Герман Л.В. Особливості деструктивного впливу екстремальних ситуацій на особистість.....	12
Іванова Н.Г. Індивідуальна професійна концепція фахівця сектору безпеки та оборони: поняття і розвиток.....	15
Кравченко О.В., Кислий В.Д., Приходько Д.П. Вплив екстремальних факторів службово-бойової діяльності на психіку та поведінку військовослужбовців	18
Кучеренко С.М., Кучеренко Н.С. Сучасні підходи до організації службово-бойової підготовки практичних психологів сил безпеки та оборони України.....	21
Ларіонов С.О. Розробка професійного стандарту психолога Національної гвардії України: на часі?	23
Лефтеров В.О., Третякова Т.М. Тренінгові технології в психологічній службі поліції	26
Макарова О.П. Становлення основних напрямків психологічної роботи на етапі фахової підготовки майбутніх працівників поліції	29
Пасічник В.І., Афанасенко В.С. Шляхи вдосконалення професійної підготовки практичних психологів сил безпеки та оборони України.....	32
Пономаренко І.В. Вплив толерантності до невизначеності на професійну діяльність рятувальників.....	36
Саппа М.М. Військова психологія: перші наукові роботи і дослідження	38
Стаднік А.В., Бабак С.А., Ващенко І.В. Особливості психологічної підготовки військовослужбовців в умовах поширення епідемії (COVID 19).....	41
Товма М.І. Загрози інформаційно-психологічної безпеці військових формувань під час спеціальної операції.....	43
Товма М.І., Лебедь О.С. Розроблення практичних рекомендацій з підвищення іміджу військових частин Національної гвардії України	44
Товма М.І., Младенов В.В. Розроблення комплексної програми вдосконалення протидії негативному інформаційно-психологічному впливу противника на особовий склад Національної гвардії України при виконанні службово-бойових завдань в районі проведення операції об'єднаних сил	46
Токарев В.М. Особливості матеріальної відповідальності військовослужбовців Збройних сил України.....	47
Токарев В.М., Приходько Д.П. Особливості міжнародного гуманітарного права в умовах сучасних збройних конфліктів	49

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Актуальні аспекти психологічного
забезпечення професійної діяльності сил
безпеки та оборони України**

**Матеріали VI всеукраїнської науково-практичної
конференції**

Друкується в авторській редакції

*Відповідальний за випуск: Колесніченко О.С.
Комп'ютерна верстка: Лиман А.А.*

Формат паперу 60x84/16. Ум. друк. арк. 10,2. Тираж 50 прим. Зам. № 57.

Видавець і виготовлювач Національна академія НГУ.
Пл. Повстання, 3, м. Харків, 61001.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2799 від 22.03.2007 р.